

2014

Þjóðarspegilinn

Ráðstefna í félagsvísindum XV

Hárleysi og mótun kyngervis

Hildur Friðriksdóttir
Andrea Hjálmsdóttir

Ritstjórar:
Helga Ólaf
Thamar M. Heijstra
Félags- og mannvísindadeild

Rannsóknir í félagsvísindum XV. Erindi flutt á ráðstefnu í október 2014

Reykjavík: Félagsvísindastofnun Háskóla Íslands

ISBN: 978-9935-424-18-1

HÁSKÓLI ÍSLANDS

Hárleysi og mótun kyngervis

Hildur Friðriksdóttir og Andrea Hjálmsdóttir

Hugtakið kyngervi (*gender*) var fyrst notað af feminísku fræðafólki árið 1970 og þá til þess að greina á milli félagslega mótaðs kyns og líffræðilegs kyns. Samkvæmt feminískum fræðum er kyngervi félagslega og menningarlega mótaðar hugmyndir um kyn, karlmennsku og kvenleika. Mikil líkamshár hafa löngum verið tengd við karlmennsku á sama tíma og kvenleiki hefur farið saman við líkamsháraleysi. Hár eða hárleysi gegnir því veigamiklu hlutverki í mótun kyngervis þar sem það hefur verið notað til þess að aðgreina muninn á kynjunum með afgerandi hætti.

Sú iðja að fjarlægja öll líkamshár undir höndum og á fótum er ein viðteknasta aðferðin sem konur í dag nota til þess að undirstrika kvenleika sinn. Þó líkamsháarakstur sé vissulega ekki jafn öfgafullur og fegrunaraðgerðir stuðlar hann samt sem áður að þeirri hugmyndafræði að kvenlíkaminn sé á einhvern hátt ófullkominn eins og hann kemur frá náttúrunnar hendi og því þurfi að laga hann til og snyrta. Því má líta á líkamsháarakstur sem enn eina birtingarmynd hlutgervingar kvenna þar sem konum er gert að eyða tíma, orku og peningum til þess betrubæta líkamann eftir kröfum samfélagsins (Bartky, 2003; Riddell, Vartgo og Hodgson, 2010). Samkvæmt nýlegum rannsóknum færast það nú einnig í vöxt að konur snyrti hárvöxtinn á kynfærasvæðinu þar sem slíkt sé orðið hluti af almennum útlitskröfum sem konur telja sig þurfa að laga sig að (Braun, Tricklebank og Clarke, 2013; Pan, 2011). Í þessari grein verður fjallað um kynfæarakstur kvenna þar sem sérstök áhersla verður lögð á að varpa ljósi á hvers vegna konur kjósa í síauknum mæli að fjarlægja öll skapahárin.

Áhrif kláms og klámvæðingar

Að undanförmu hefur átt sér stað opinber umræða um að aukin klámvæðing í vestrænu samfélagi hafi haft áhrif í þá átt að nauðrakstur á skapahárum virðist nú vera hið hefðbundna viðmið meðal ungra kvenna (Anna Lilja Þórisdóttir, 2013; “Stúlkur niður”, 2013). Klámiðnaðurinn er talinn hafa ýtt undir ákveðna staðalmynd af hinni fullkomnu þíku með því að sýna eingöngu hárlausar þíkur með litla, jafnstóra og húðlitaða innri barma sem eru vel huldur af ytri börmum. Þá hefur því einnig verið haldið fram að aukin tilhneiging kvenna til að fjarlægja öll skapahár geri konur almennt meðvitaðri um lögum og útlit þíkkunnar sem hafi valdið aukningu á fegrunaraðgerðum á skapabörmum meðal vestrænna kvenna (Anna Lilja Þórisdóttir, 2013; Björg Sigurðardóttir og Kristín Rut Haraldsdóttir, 2013; Braun, 2009; Green, 2005; Guðrún Gunnarsdóttir og Gunnar Hansson, 2014).

Nýleg rannsókn sýnir að neysla á klámi meðal ungs fólks er mjög mikil, sérstaklega meðal ungra drengja (Margrét Lilja Guðmundsdóttir, Jón Sigfússon, Álfgeir Logi Kristjánsson, Hrefna Pálsdóttir og Inga Dóra Sigfúsdóttir, 2010). Þó svo að konur neyti ekki kláms í sama mæli og karlar, verða þær einnig fyrir áhrifum kláms með beinum eða óbeinum hætti í gegnum vestræna dægurmenningu. Það kemur til að mynda mjög skýrt fram í íslenskri rannsókn frá árinu 2006, þar sem upplifun og viðhorf unglinga til kláms var skoðað, að stúlkur telja að mikið sé um klám og tilvísanir í klám og kynlíf víða í samfélaginu og fundu þær helst fyrir áhrifum þess í gegnum fjölmiðla, sjónvarpið, auglýsingar, tónlistarmyndbönd og internetið (Andrea J. Ólafsdóttir og Hjálmar Sigmarsson, 2006). Gail Dines, sem hefur rannsakað klám-

iðnaðinn í yfir tvo áratugi, telur að klámiðnaðurinn hafi „hertekið“ kynvitund ungs fólks með klámvæðingunni. Klámið elur stráka upp í því að örvast kynferðislega yfir stórum sílikonbrjóstum og nauðrökuðum sköpum á sama tíma og ungum stúlkum er talin trú um að klám færi þeim aukið frjálsræði þar sem það losi um kynferðisleg höft (Dines, 2010). Að sama skapi er hugmyndafræði klámiðnaðarins um hvað sé kynsandi, ögrandi og tælandi stöðugt miðlað í gegnum tískublöð, tónlistarmyndbönd og kvikmyndir og í kjölfarið verða mörk kynlífs og kláms sífellt óskýrari (Dines, 2010).

Þær rannsóknir sem gerðar hafa verið á líkamsháarakstri og kynfæarakstri kvenna staðfesta að konur finna fyrir miklum félagslegum þrýstingi að halda hárvextinum í skefjum til að viðhalda kvenlegri ímynd sinni (Basow, 1991; Braun o.fl., 2013; Pan, 2011; Riddell o.fl., 2010; Tiggemann og Lewis, 2004; Tiggemann og Hodgson, 2008). Þá hafa rannsóknir staðfest að fylgni er á milli kynfæaraksturs annars vegar og mikils lesturs á tískublöðum og mikils áhorfs á vinsæla sjónvarpsþætti hins vegar (Tiggemann og Kenyon, 1998; Tiggemann og Lewis, 2004). Dægumening og kynfæarakstur kvenna virðast því að miklu leyti vera samofin. Gail Dines bendir á að kynlífs- og klámvæðingin sem nú tröllríður vestrænni menningu sé afsprengi úthugsaðrar markaðssetningar af hálfu klámiðnaðarins sem sífellt leitar nýrra leiða til að búa til markað fyrir vörur sínar og hámarka þannig hagnað. Klámiðnaðurinn hefur því bæði leynt og ljóst stefnt að því að gera klámið að eðlilegum og ánægjulegum hlut í samfélaginu til að fjölga neytendum (Dines, 2010). Ariel Levy (2006) og Angela McRobbie (2009) taka í svipaðan streng en þær hafa bent á að aukin klám- og kynlífs- væðing hafi ekki einungis aukið á hlutgervingu kvenna heldur hafi hún einnig haft hvetjandi áhrif á konur til að tileinka sér karllæg gildi og gera þau að sínum. Gallinn er hins vegar sá að slíkt stuðlar að áframhaldandi ítökum feðraveldisins þar sem gildum þess er gagnrýnislaust haldið áfram á lofti og jafnvel hampað (McRobbie, 2009). Levy bendir á að klámvæðingin hafi heftandi áhrif á kynfrelsi kvenna þar sem í grunninn snúist kynlífs- og klámvæðingin um hluti sem koma körlum til. Klámvæðingin hefur leitt til þess að konur taka upp ný gildi þar sem þær setja sjálfar sig í nýtt þjónustu- hlutverk sem gengur út á að koma til móts við langanir og þarfir karla (Levy, 2006).

Rannsóknaraðferð

Greinin byggir á eigindlegri rannsókn þar sem reynt var að draga upp sem skýrasta mynd af því hvers vegna konur telja sig í síauknum mæli knúnar til að eiga við náttúrulegan hárvöxt á kynfærasvæðinu. Notast var við eigindlega aðferðafræði þar sem hún veitir rannsakennda tækifæri til þess að skilja mannlega hegðun og menningarleg fyrirbæri með því að setja sig inn í hugarheim og umhverfi þátttakenda út frá þeirra eigin sjónarhorni (Bogdan og Biklen, 1992). Gagnasöfnun fór fram með opnum óstöðluðum einkaviðtölum og almennum samræðum um viðfangsefnið við þátttakendur þar sem lagt var upp úr því að viðmælendum væri gefinn kostur á að tjá með eigin orðum hugsanir sínar og skoðanir á því hvaða ástæður liggja að baki háreyðingunni.

Um svokallað tilgangsurttak var að ræða þar sem viðmælendur eru valdir út frá þeirri persónulegu reynslu sem þeir búa yfir og eru talin henta markmiði rannsóknarinnar (Katrín Blöndal og Sigríður Halldórsdóttir, 2013). Skilyrðin sem sett voru fyrir þátttöku voru þau að konurnar hefðu sjálfar persónulega reynslu af því að fjarlægja öll skapahár. Úrtakið samanstóð af átta konum á aldrinum 20-36 ára sem samanstóð af annars vegar fjórum konum í kringum tvítugt og hins vegar af fjórum konum á fertugsaldri. Þar sem yngri og eldri viðmælendur endurspegluðu ólíka reynslu og ólík viðhorf ákváðu rannsakendur að taka mið af því í niðurstöðunum.

Við greiningu gagnanna vst notast við orðræðugreiningu en í gegnum orðræðuna byggist upp þekking um tiltekin svið og verklag og innan orðræðunnar mótast einstak-

lingarnir. Michel Foucault (1978) hefur bent á að orðræða sé leið til að setja fram þekkingu og jafnframt leið til að tilgreina sannindi. Orðræða tekur mið af ríkjandi hugmyndum í sögulegu og menningarlegu samhengi og felur í sér valdatengsl (Andrea Hjálmsdóttir og Arndís Bergsdóttir, 2011). Hér á landi, líkt og annars staðar, hefur því verið haldið fram að „þau skilyrði sem ríkjandi orðræður hafa sett sjálfu á Íslandi, hafi lengi hyglað sjálfi karlsins á kostnað kvenna“ (Annadís Greta Rúdólfsdóttir, 1997, bls. 41).

Nefna ber ákveðna vankanta sem voru á rannsókninni. Augljósustu vankantarnir liggja í smæð úrtaksins. Þá samanstóð úrtakið af frekar einsleitum hópi þar sem óskað hafði verið sérstaklega eftir konum sem einhverja reynslu hefðu af nauðrakstri á skapahárum.

Niðurstöður

Ummæli viðmælenda staðfestu vinsældir nauðraksturs meðal íslenskra kvenna og þá sérstaklega meðal þeirra yngri. Flestir viðmælendur kusu að fjarlægja öll skapahár sín reglulega og yngri viðmælendurnir voru allar sammála um að nauðrakstur væri orðið hið hefðbundna viðmið í skapahárasnyrtingu meðal jafnaldra þeirra. Niðurstaðan var ekki eins eindregin á meðal eldri viðmælenda sem bendir til þess að nauðrakstur á skapahárum sé ekki jafn viðtekin venja meðal kvenna á fertugsaldri. Þó voru allir viðmælendur sammála um að það væri sjálfsagt og eðlilegt að halda hárvextinum á kynfærasvæðinu í skefjum með reglulegri snyrtingu sem gefur ákveðna vísbendingu um að skapahárasnyrting sé orðin hluti af hefðbundinni líkamsumhirðu íslenskra kvenna.

Yngri viðmælendur byrjuðu allir að snyrta á sér skapahárin um leið og kynþroska var náð og því virðist skapahárasnyrting vera orðin hluti af þeim viðteknu venjum sem fylgja kynþroskaskiðinu hjá ungum stúlkum í dag. Þær sem ekki vilja skera sig úr fjöldanum hafa því í rauninni lítið val um annað en að taka þátt í iðjunni. Þetta kemur berlega fram í eftirfarandi ummælum Guðrúnar, eins viðmælenda úr yngri hópnum:

... ég held að það hafi líka verið af því að stelpurnar voru byrjaðar á þessu og þá byrjaði maður líka. Þær sem voru kannski á undan að fá hár þær byrjuðu að fjarlægja þetta af því að þær kannski skömmuðust sín eða eitthvað þannig. Þá kannski fór maður bara að herma eftir.

Þessi ummæli sýna einnig að hið neikvæða viðhorf sem hefur verið ríkjandi til líkamshára kvenna undir höndum og á fótleggjum virðist nú í auknum mæli einnig ná til skapahára þeirra. Í ummælum viðmælenda mátti finna margar vísbendingar þess efnis að það þætti ljótt að vera með mikinn hárvöxt á kynfærasvæðinu. Oft var talað um „frumskóg“ sem viðmið um hvenær tími væri kominn á snyrtingu og var þá í flestum tilfellum um nokkra millimetra af hári að ræða. Eins töluðu tveir viðmælendur um skapahárin á hinu svokallaða „þríhyrningssvæði“ sem ljóta kúlu af hárum sem þvældist fyrir.

Flestar byrjuðu þær á því að snyrta bikinílinuna til þess að líta vel út í baðfötum en eftir því sem kynvitund þeirra jókst fór nauðrakstur á kynfærasvæðinu að verða algengari. Þannig lýsir Erla, annar viðmælendi úr yngri hópnum, þróuninni með eftirfarandi hætti:

Ég byrjaði mjög fljótlega að snyrta þetta eða þú veist bara svona að klippa hárin bara þannig að þetta væri ekki [hik] ég veit það ekki [hik] sítt eða eitthvað. Og svo bara svona vatt það upp á sig og maður var farinn að, þú veist, kannski kaupa sér efnisminni sundföt og þá fór maður að þæla í, þú veist, bikinílinunni og svo, þú veist, sofa hjá og ég held að það hafi bara þróast þannig.

Nauðrakstur á skapahárum virðist því haldast í hendur við kynferðislega virkni og er það í samræmi við niðurstöður erlendra rannsókna sem sýna að kynfærarakstur, og þá sérstaklega nauðrakstur, hafa táknræna merkingu þegar kemur að kynvitund kvenna þar sem hann gefur til kynna að viðkomandi sé farin að upplífa sig sem kynveru (Pan, 2011; Riddell o.fl., 2010; Tiggemann og Hodgson, 2008).

Eldri viðmælendurnir fóru hins ekki að fjarlægja skaphárin fyrr en þær voru komnar á þrítugsaldur og þá af annarri ástæðu en þeirri að um hefðbundið viðmið væri að ræða meðal jafnaldra. Tvær þeirra kynntust kynfærarakstri í fyrsta skiptið í gegnum kærasta sína sem í báðum tilfellum beittu þær þrýstingi til þess að nauðraka sköp sín. Í frásögnum þeirra beggja má greina að þeim hafi fundist upplifunin af því óþægileg. Ásdís segir:

Ég heyrði fyrst um, hérna kynfærarakstur, þegar ég var með kærastanum mínum, við vorum saman þegar við vorum sextán, sautján ára. Þá minntist hann á [hik] og hann var einmitt bara „já þú veist væri ekki sniðugt“ [hik] hann hefur örugglega verið að horfa á eitthvað, ég veit ekki hvað. Þá var ég bara „oj, hvaða“. Þú veist, ég var löngu byrjuð að raka á mér fæturna. Ég byrjaði á því af því að ég var eins og strákur á fótunum sko. Ég veit ekki, ég hef verið með rosalegan hárvöxt og hann var alveg bara „já, mér finnst alveg hérna, þú veist, ég hef séð svona rakstur á konum. Og ég alveg „oj, hvað ertu að þæla.“

Þá lýsir Ingibjörg þeirri reynslu sinni að nauðraka sköp sín að ósk þáverandi kærasta síns með eftirfarandi hætti:

... þarna stjórnaði ég ekki ferðinni. Og þú veist, sjálfsmynd mín ekki það sterk þarna. Hann hafði alveg yfirhöndina sko. Og það er náttúrulega það sem þetta hefur byrjað á sko. Ég hef bara ekki [hik] hvað á ég að segja [hik] þú veist mér fannst ég bara eiga að gera þetta. Mér fannst þetta bara vera, já eitt af mínum hlutverkum sko. Rannsakandi: „Gagnvart honum þá?“ Ingibjörg: „Já, já.“

Samkvæmt þessum ummælum virðast því vera til dæmi þess að strákar komi með þær fyrirframgefnu hugmyndir inn í samband að stelpur eigi að vera nauðrakaðar og geri þá jafnvel kröfu um slíkt, sé það ekki fyrir hendi.

Rakstur var lang algengasta aðferðin sem notuð var til að fjarlægja skapahárin meðal viðmælenda en allar höfðu konurnar þó prófað að fara í vaxmeðferð á snyrtistofu nema tvær þeirra. Af þeim átta viðmælendum sem tóku þátt í rannsókninni var ein sem kaus reglulega að láta fjarlægja hárin á snyrtistofu með brasilískri vaxmeðferð. Ýmsar ástæður voru fyrir vinsældum rakstursins en þær snéru aðallega að kostnaðarhliðinni þar sem raksturinn er ekki eins dýr og sársaukafullur og vaxmeðferðin. Engin viðmælenda hafði lent í alvarlegum aukaverkunum en sumar þeirra höfðu þó lent í því að fá inngróin hár. Þegar viðmælendur voru spurðar út í meginástæður þess að þær kusu að fjarlægja skapahárin var það þrennt sem var nefnt; hreinlæti, þægindi og aukin ánægja í kynlífi. Varðandi hreinlætið og þægindin þá voru þær ástæður aðallega tilgreindar í tengslum við blæðingar en margir viðmælenda töluðu um að skapahárin ættu það til að festast í dömubindunum á meðan blæðingum stendur og því væri bæði snyrtilegra og þægilegra að fjarlægja skapahárin. Þá voru flestir viðmælenda sammála um að hárleysið skapaði meiri næmni og nánd í kynlífi. Einn viðmælendi taldi skapahárin vera til óþæginda í samförum þar sem þau fylgdu oft með í leggöngin og tveir viðmælenda töldu nauðrakstur vera mikilvægan vegna munnmaka. Þannig segir Sigbrúður:

Én, þú veist, eins og ef maður er til dæmis að stunda munnmök þá náttúrulega [hik] mér finnst óþægilegt ef að ég er mjög loðin, af því að það er ekki gott að fá hár upp í sig og eitthvað. Þannig að það spilar líka inn í, þú veist, að ég vil ekki

gera honum lífið erfiðara. Hann hefur aldrei kvartað en ég get alveg ímyndað mér að það sé ekki gott að fá hár upp í sig og svona.

Af þessum ummælum að dæma virðast því konur, margar hverjar, fjarlægja skapahár sín af ákveðinni tillitsemi við rekkjunaut sinn og eru þau áhugaverð í ljósi þeirrar samfélagslegu umræðu sem átt hefur sér stað að undanfögnu um aukin áhrif klám- og kynlífsvæðingar í tengslum við dægurmenninguna. Samkvæmt þeirri umræðu ber nú meira á því að konur séu í ákveðnu þjónustuhlutverki við karla sem gangi út á það að koma til móts við kynferðislegar þarfir þeirra og langanir (Berglind Rós Magnúsdóttir, Guðrún M. Guðmundsdóttir, Jóna Pálsdóttir, Kristín Ástgeirsdóttir og Kristín Jónsdóttir, 2010) og virðast ummæli sumra viðmælenda að einhverju leyti styðja þessar fullyrðingar. Þannig segir Sigþrúður þegar talið berst að nauðrakstri á skapahárum: „...það er kannski mest fyrir hann ef ég vil vera, þú veist, fín og við ætlum kannski að hafa það sérlega kósí eða eitthvað og svo inn á milli bara svona snyrting.“ Tveir aðrir viðmælendur nefndu að makanum þætti nauðraksturinn kynþokkafullur af því að þá sjáist sköp konunnar miklu greinilegar og margar töluðu um að þeim þætti einnig sjálfum meira kynæsandi að hafa sköpin nauðrökuð.

Heilt yfir virtust eldri viðmælendurnir hafa velt ástæðum nauðrakstursins miklu meira fyrir sér og áttu þær því auðveldara að mynda sér skoðun á því af hverju þær kysu hárleysið. Yngri viðmælendur áttu hins vegar erfiðara með að tilgreina einhverjar sérstakar ástæður fyrir rakstrinum aðrar en þær að hann væri orðið hið hefðbundna viðmið. Flestum viðmælenda var þó mikið í mun að koma því á framfæri að ákvörðun þeirra um að fjarlægja skapahárin hefði alfarið verið tekin á þeirra eigin forsendum. Þá voru margar sem undirstrikuðu að í grunninn snerist þetta um persónulegt valfrelsi og ólíkar þarfir, líkt og kemur fram í ummælum Katrínar:

Nú er ég með sitt hár, þú ert með stutt hár. Það er enginn að spá í því af hverju, af hverju ekki. Ég er búin að prófa að vera með stutt hár, ég hef prófað að vera með ennþá síðara hár, þú veist og nú veit ég hvað hentar mér. Og það finnst mér bara vera um allan hárvöxt sko.

Svipuð viðhorf má finna í ummælum Sunnu:

Þetta er auðvitað partur af því að heimurinn er bara að breytast og hlutirnir eru bara að opnast og núna máttu [hik] það þurfa ekki allir að vera eins skiluru? ... mér fannst óþolandi þegar maður var að heyra einhverja svona, þú veist, bijálaða femínista segja, að ég gæti ekki verið femínisti og ég gæti ekki, þú veist, barist fyrir kvenréttindum af því að ég raka á mér þíkuna skiluru. En er það ekki partur af, þú veist, kvenréttindum og kvenfrelsi, að ég má bara gera það sem að ég vil við minn líkama? Setja á mig maskara og gervineglur, en ég get samt alveg verið, þú veist, ég get alveg staðið við hliðina á Brici Bjarnhéðins skiluru.

Hins vegar gætti nokkurs ósamræmis í ummælum sumra og þá sérstaklega þeirra sem nefndu þægindin sem ástæðu. Þannig bætti Erla við, eftir að hafa nýlökkið við að ræða um hreinlæti og þægindi þess að vera hárlaus meðan á blæðingum stendur:

Ef ég væri einhvers staðar bara ein á eyðieyju, þá væri ég ekkert að gera það þannig séð upp á þægindin skiluru. Mér finnst ekkert þægilegra að vera rökuð. Það er pirrandi, þú veist, þegar þetta fer að vaxa aðeins aftur og eitthvað. Þannig að, þú veist, það væri kannski þægilegra, þú veist, ef að [hik] mér líður bara betur svona með, þú veist, með þetta svæði þegar þetta er snyrt ... ef maður hugsar þetta til enda þá náttúrulega væri þrífalegra að vera með eitthvað þarna því að þetta er svona ákveðin vörn.

Af þessum ummælum að dæma virðist því kynfæraraksturinn snúast meira um venjur og hefðbundin viðmið um snyrtimennsku heldur en raunveruleg þægindi og hreinlæti. Nokkrir viðmælendur höfðu einnig orð á því að auðvelt væri að lenda í ákveðnum vítahring með raksturinn þar sem vöxtur nýrra hára skapar óþægindi vegna kláða og því nauðsynlegt að halda rakstrinum við og þá nefndu sumar að aukið áreiti á háirsekkina hefði aukið á hárvöxtinn sem hefði orðið til þess að svæðið sem þyrfti að halda við og snyrta færi sífellt stækkandi. Því virðist raksturinn sjálfur einnig skapa þó nokkur óþægindi þó svo að margar konur segist fjarlægja skapahárin þægindanna vegna.

Umræður

Í frásögnum allra viðmælenda mátti finna vísbendingar um að utanaðkomandi þrýstingur og samfélagsleg viðmið hefðu haft áhrif á ákvarðanatöku þeirra þrátt fyrir að ýmsar persónulegar ástæður væru tilgreindar fyrir rakstrinum. Það er í samræmi við niðurstöður margra erlendra rannsókna sem sýna að konur virðast fyrst og fremst snyrta líkamshár sín í þeim tilgangi að auka á kvenlegt aðdráttarafl sitt og til þess að falla að þeim gildum og viðmiðum sem samfélagið setur þeim (Basow, 1991; Braun o.fl., 2013; Pan, 2011; Riddell o.fl., 2010; Tiggemann og Lewis, 2004; Tiggemann og Hodgson, 2008). Viðmið um ásættanlegan líkamshárvöxt á konum hefur tekið þó nokkrum breytingum á undanförunum árum og áratugum og svo virðist sem þeim sé sífellt sniðinn þrengri rammi í þeim efnum. Í byrjun 20. aldar fór að verða algengt að konur fjarlægðu allan hárvöxt af fótleggjum og undir höndum. Í kjölfarið fóru nauðrakaðir og silkimjúkir kvenfótleggir að vera mikilvægur hluti kvenímyndarinnar (Basow, 1991; Hope, 1982). Með tilkomu bikinís fór svo að verða algengt að konur fjarlægðu hárin af nárasvæðinu og upp úr 1990 fór bikiníllínan sífellt að teygja sig innar. Undanfarin ár hefur svo þróunin verið með þeim hætti að konur með náttúrulegan hárvöxt á kynfærasvæðinu eru í miklum minnihluta og samkvæmt ummælum yngri viðmælenda virðast flestar ungar konur á Íslandi nú kjósa að hafa sköp sín nauðrökuð.

Í ummælum yngri viðmælenda kom berlega fram að skapahárasnyrting er orðin viðtekkin venja sem byrjar strax við kynþroskaaldur stúlkna. Þá nefndu bæði yngri og eldri viðmælendur einnig að þeim þætti óþægilegt að vera með ósnyrt skapahár í almenningssturtu. Almenningsálit virðist því skipta máli og hafa töluverð áhrif á ákvarðanatöku kvenna þegar kemur að kynfærarakstri. Í ummælum viðmælenda mátti einnig finna vísbendingar um áhrif dægurmennningar þegar kemur að kynfærarakstri og fer það saman við niðurstöður tveggja ástralskra rannsókna sem sýndu fram á að fylgni er á milli kynfæraraksturs annars vegar og mikils lesturs á tiskublöðum og mikils áhorfs á vinsæla sjónvarpsþætti hins vegar (Tiggemann og Kenyon, 1998; Tiggemann og Lewis, 2004). Dægurmenningin setur konum viðmið um hvað þyki eftirsóknarvert og kvenlegt á hverjum tíma en og í vestrænum fjölmiðlum má finna fjölmörg dæmi þess að það þyki bæði ókvenlegt og óboðlegt að það sjáist í líkamshár þeirra (“24 Extremely Hairy”, e.d.; “Hairy Celeb Girls”, e.d.; “Hairy Female Celebrities”, e.d.).

Þá er einnig vert að velta fyrir sér áhrifum klám- og kynlífsvæðingar á kynvitund ungs fólks en af ummælum viðmælenda að dæma virðist nauðrakstur á skapahárum að miklu leyti til snúast um að gleðja og koma til móts við óskir og þarfir makans og er það í samræmi við niðurstöður erlendra rannsókna sem sýna að það sé ekki síst til þess að gleðja rekkjunautinn sem konur taka þá ákvörðun að fjarlægja skapahár sín (Pan, 2011; Tiggemann og Hodgson, 2008). Í því samhengi væri forvitnilegt að kanna betur hvers vegna ungt fólk í dag virðist örvast meira kynferðislega yfir nauðrökuðum sköpum en þeim sem hafa náttúrulegan hárvöxt. Það er einnig ákveðið umhugsunar-efni að í þessari rannsókn má finna dæmi þess að ungir karlmenn geri kröfu um að konur nauðraki sköp sín.

Eftir því sem hárleysi kvenímyndarinnar eykst, þeim mun tímafrekara og kostnaðarsamara verður að viðhalda þeirri ímynd. Þá færast hinn náttúrulegi kvenlíkami sífellt fjær staðalmyndinni af hinum fullkomna kvenlíkama, eftir því sem svæðunum fjölgar sem þarf að halda við og snyrta með háreyðingarvörum. Það verður því sífellt erfiðara að viðhalda kvenímyndinni og í leiðinni eflist sú hugmyndafræði að kvenlíkamann þurfi að betrubæta með alls kyns vörum, tækjum og tólum. Samt sem áður sýna erlendar rannsóknir að konur virðist almennt frekar ófúsar til að gangast við því að utanaðkomandi þrýstingur hafi áhrif á þeirra eigin val um að snyrta skapahárin (Braun o.fl., 2013; Riddell o.fl., 2010). Það sama virtist vera uppi á teningnum meðal viðmælenda í þessari rannsókn. Þannig var þeim flestum mikið í mun að koma því á framfæri að ákvörðun þeirra um að fjarlægja skapahárin hefði alfarið verið tekin á þeirra eigin forsendum og að í grunninn snerist skapahárasnyrting um persónulegar þarfir og persónulegt valfrelsi. Hins vegar er vert að velta því fyrir sér að hve miklu leyti er hægt að tala um raunverulegt valfrelsi kvenna í þessum efnun þegar samfélagið sendir þeim jafn skýr skilaboð og raun ber vitni um að mikill líkamshárvöxtur og kvenleiki fari ekki saman. Er það raunverulega svo að það sé valdeflandi og í nafni kvenfrelsis að hafa um það val að kjósa að eyða bæði tíma og peningum í að viðhalda hárlausri kvenímynd líkt og kom fram í ummælum sumra viðmælenda? Og eru laun fyrirhafnarinnar algjörlega í samræmi við væntingar og þrár þeirra sjálfra? Ef kynfærarakstur kvenna snýst um raunverulegt valfrelsi þeirra verður það að liggja alveg ljóst fyrir að raksturinn sé framkvæmdur alfarið á þeirra eigin forsendum en ekki bara af því að samfélagið sendir skilaboð um að annað sé óásættanlegt eða vegna þess að allir hinir gera slíkt hið sama. Niðurstöður úr þessari rannsókn benda þó til þess að ýmis utanaðkomandi áhrif spili inn í þegar tekin er ákvörðun um að fjarlægja öll skapahárin. Samkvæmt erlendum rannsóknnum nýtur kynfærarakstur nú einnig vaxandi vinsælda meðal karla og á það jafnt við um samkynhneigða og gagnkynhneigða karla (Martins, Tiggemann og Churchett, 2008). Frekari rannsóknir sem skoða kynfærarakstur beggja kynja eru því nauðsynlegar til þess að fá betri heildarmynd af fyrirbærinu sem slíku og skoðað jafnframt þau áhrif sem markaðsöfl og klámvæðing hefur á væntingar okkar og óskir.

Heimildir

- Andrea Hjálmsdóttir og Arndís Bergsdóttir. 2011. „Þetta var bara svona“. Konur í iðnaði á Akureyri. Í Ása Guðný Ásgæirsdóttir, Helga Björnsdóttir og Helga Ólafs (ritstjórar), Rannsóknir í Félagsvísindum XII, Félags- og mannvísindadeild (bls. 30-39). Reykjavík: Félagsvísindastofnun Háskóla Íslands.
- Andrea J. Ólafsdóttir og Hjálmar G. Sigmarsson. (2006). „Þetta er út um allt“: *Upplifun og viðhorf unglínga til kláms*. Reykjavík: Rannsóknastofa í kvenna- og kynjafræðum.
- Annadís Greta Rúdólfsson. (1997). „Aldrei þú á aðra skyggðir“: Staða sjálfsins í minningargreinum og viðtölum. Í Helga Kress og Rannveig Traustadóttir (ritstjórar), Íslenskar kvennarannsóknir (bls. 41-52). Reykjavík: Háskóli Íslands og Rannsóknarstofa í kvennafræðum.
- Anna Lilja Þórisdóttir. (2013, 7. mars). Nánast engar skapabarmaaðgerðir fyrir 10 árum. *Mbl.is*. Sótt af http://www.mbl.is/frettit/innlent/2013/03/07/adur_for_engin_i_skapabarmaadgerd/
- Bartky, S. L. (2003). Foucault, femininity, and the modernization of patriarchal power. Í R. Weitz (ritstjóri), *The politics of women bodies: Sexuality, appearance, and behaviour* (bls. 25-45). New York og Oxford: Oxford University Press.
- Basow, S. A. (1991). The hairless ideal: Women and their body hair. *Psychology of Women Quarterly*, 15, 83-96.
- Berglind Rós Magnúsdóttir, Guðrún M. Guðmundsdóttir, Jóna Pálsdóttir, Kristín Ástgeirsdóttir og Kristín Jónsdóttir. (2010). *Kynungabók*. Reykjavík: Mennta-og menningarmálaráðuneytið.
- Björg Sigurðardóttir og Kristín Rut Haraldsdóttir. (2013, 20. desember). Nútíma aðgerðir á sköpum kvenna - fegrunaraðgerðir eða hvað? *Kvennablaðið*. Sótt af <http://kvennabladid.is/2013/12/20/nutima-adgerdir-a-skopum-kvenna-fegrunaradgerdir-eda-hvad/>
- Bogdan, R. C. og Biklen, S. K. (1992). *Qualitative research for education: An introduction to theory and methods*. Boston: Allyn and Bacon.
- Braun, V. (2009). 'The women are doing it for themselves': The rhetoric of choice and agency around female genital cosmetic surgery'. *Australian Feminist Studies*, 24(60), 233-249.
- Braun, V., Tricklebank, G. og Clarke, V. (2013). „It shouldn't stick out from your bikini at the beach“: Meaning, gender and the hairy/hairless body. *Psychology of Women Quarterly*, 37(4), 1-16.
- Dines, G. (2010). *Pornland*. Boston: Beacon Press.
- Foucault, M. (1978). *The history of sexuality: An introduction*. New York: Vintage books
- Green, F. J. (2005). From clitoridectomies to 'designer vaginas': The medical construction of heteronormative female bodies and sexuality through female genital cutting. *Sexualities, Evolution & Gender*, 7(2), 153-187.
- Guðrún Gunnarsdóttir og Gunnar Hansson. (2014, 6. janúar). *Lýtaaðgerðir á kynfærum kvenna* [Viðtal]. Síðdegisúttvarpi Rásar 2. Sótt af <http://www.ruv.is/heilbrigdismal/lytaadgerdir-a-kynfaerum-kvenna>
- Hairy celeb girls. (e.d.). *CelebrityFIX*. Sótt af http://celebrities.ninemsn.com.au/slideshow_ajax.aspxsectionid=8847&sectionname=slideshowajax&subsectionid=202485&subsectionname=hairygirls
- Hairy female celebrities. (e.d.). Sótt af <http://funnie.st/324264/hairy-female-celeb/>
- Hope, C. (1982). Caucasian female body hair and American culture. *Journal of American Culture* 5(1), 93-99.
- Katrín Blöndal og Sigríður Halldórsdóttir. (2013). Úrtök og úrtaksaðferðir í eigindlegum rannsóknum. Í Sigríður Halldórsdóttir (ritstjóri), *Handbók í aðferðafræði rannsókna*. Akureyri: Háskólinn á Akureyri.
- Levy, A. (2006). *Female chauvinist pigs: Women and the rise of raunch culture*. New York: Free Press.

- Margrét Lilja Guðmundsdóttir, Jón Sigfússon, Álfgeir Logi Kristjánsson, Hrefna Pálsdóttir og Inga Dóra Sigfúsdóttir. (2010). *The Nordic youth research 2010: A comparative research among 16 to 19 year old students in the Åland Islands, Denmark, the Faroe Islands, Finland, Greenland, Iceland, Norway and Sweden*. Reykjavík: Rannsóknir og greining.
- Martins, Y., Tiggemann, M. og Churchett, L. (2008). Hair today, gone tomorrow: A comparison of body hair removal practices in gay and heterosexual men. *Body Image*, 5(3), 312-316.
- McRobbie, A. (2009). *The aftermath of feminism: Gender, culture and social change*. London: SAGE Publications.
- Pan, K. (2011). *Good bush, bad bush: Self representation of women's gender/sexual identities in grooming behavior*. Óbirt B.A.-ritgerð: New York University: Department of Sociology.
- Riddell, L., Varto, H. og Hodgson, Z. G. (2010). Smooth talking: the phenomenon of pubic hair removal in women. *The Canadian Journal of Human Sexuality* 19(3), 121–130.
- Stúlkur niður í ellefu ára aldur vilja gangast undur fegrunaraðgerð á kynfærum. (2013, 24. janúar). *DV.is*. Sótt af <http://www.dv.is/lifsstill/2013/1/24/fegrunaraadgerdir-kynfaerum-kvenna/>
- Tiggemann, M. og Hodgson, S. (2008). The hairless norm extended: Reasons for and predictors of women's body hair removal at different body sites. *Sex Roles*, 59, 889–897.
- Tiggemann, M. og Kenyon, S. J. (1998). The hairlessness norm: The removal of body hair in women. *Sex Roles*, 39, 873–885.
- Tiggemann, M. og Lewis, C. (2004). Attitudes toward women's body hair: Relationship with disgust sensitivity. *Psychology of Women Quarterly*, 28(4), 381–387.
- 24 Extremely hairy celebrities. (e.d.). Sótt af <http://listcovery.com/24-extremely-hairy-celebrities/>